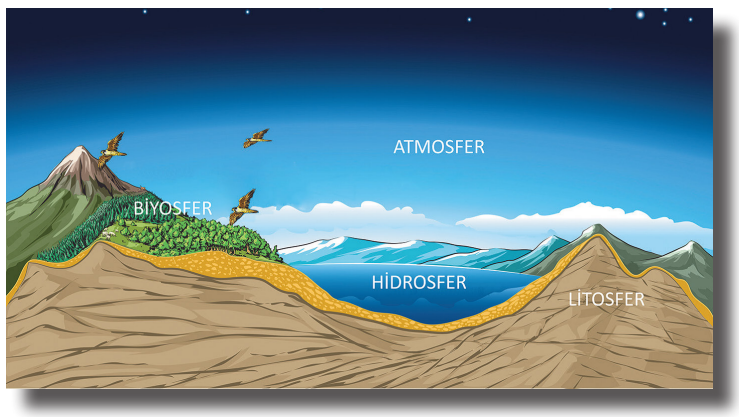
COĞRAFYA Sınıf-9

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU DOĞA VE İNSAN ETKİLEŞİMİ

Doğayı oluşturan ortamların birbirleriyle etkileşimi doğal ortamı meydana getirir. Doğal ortam; litosfer (taş küre), atmosfer (hava küre), hidrosfer (su küre) ve biyosferden (canlı küre) oluşur.

Litosfer (Taş Küre): Yerkürenin katılaşmış üst kısmı, yer kabuğudur.
Atmosfer (Hava Küre): Yerküreyi çevreleyen gaz örtüsüdür.
Hidrosfer (Su Küre): Yer kabuğunun çukur alanlarını dolduran büyük su havzaları, buzullar, akarsular ve yer altı sularıdır.
Biyosfer (Canlı Küre): Litosfer, atmosfer ve hidrosferdeki canlı yaşam alanlarıdır.

Doğal ortamı oluşturan unsurlarda meydana gelen geçici ya da sürekli değişimlere **doğa olayı** denir. Doğa olayları; rüzgârın esmesi, yağmurun yağması, denizlerde dalgaların oluşması, ağaçların yapraklarını dökmesi gibi olaylardır.

Doğal ortamları oluşturan unsurlar birbirleriyle sürekli etkileşim hâlindedir. Doğal ortamlardaki bu etkileşim, dört ortamı oluşturan unsurların arasında gerçekleşebildiği gibi iki farklı ortamı oluşturan unsurlar arasında hatta bir ortamın kendi unsurları arasında bile gerçekleşebilmektedir. Örneğin biyosferin bir unsuru olan bitkilerin yeryüzündeki doğal yaşam alanlarının ve özelliklerinin oluşmasında iklim koşulları, yer şekilleri, toprak yapısı, su varlığı gibi doğal unsurlar birlikte etkili olur. Litosferin bir unsuru olan kayaçların atmosfer kökenli doğa olaylarının etkisiyle ayrışmalara maruz kalması, doğal ortamların etkileşiminin diğer bir örneğidir.

Kayaçlar doğa olaylarının etkisiyle ayrışır.

İnsanın ihtiyaçlarını karşılamak için doğal ortamda yapmış olduğu yaşamsal aktivitelerinin tümüne **beşerî olay**, beşerî olayların gerçekleştiği yaşam alanına ise **beşerî ortam** denir.

Doğal ortam ile beşerî ortamın birlikteliğinden oluşan en geniş yaşam alanına **coğrafi ortam** adı verilir.

DOĞANIN İNSANA ETKİLERİ

İnsanlar, kolay aşınabilen kayaçların yaygın olduğu yerlerde konut ihtiyaçlarını kayalara şekil vererek karşılamıştır.

Akarsu boylarında yaşayan insanlar, akarsuları ulaşım faaliyetleri için kullanırken, soğuk iklim özelliklerine sahip alanlardaki insanlar, soğuktan korunmak için kalın kıyafetler tercih eder.

Çöl iklim bölgesinde yaşayan insanlar, çöllerin karakteristik hayvanı deveyi ulaşım için kullanır.

İNSANIN DOĞAYA ETKİLERİ

Yer altı kaynaklarını işleyen insan, toprak örtüsüne ve biyolojik çeşitliliğe zarar vermiştir.

İnsanlar, sanayileşme ile artan enerji ihtiyaçlarını karşılamak için doğanın işleyişine uygun rüzgâr santralleri ve güneş enerjisi panelleri kurmuştur.

İnsan, doğal işleyişe zarar vermeden akarsular üzerine inşa ettiği su değirmenleri ile ihtiyaçlarını karşılamıştır.

Ağaç kullanımının artması, ormanlık alanların hızla azalmasına neden olmuştur.

Zaman içinde insanın bilgi birikiminin artması, bilim ve tekniğin ilerlemesi, teknolojik araçların hızla çoğalması; insanların ihtiyaçlarının artmasına ve çeşitlenmesine neden olmuştur. İnsanlar, çeşitlenen ve artan ihtiyaçlarını karşılayabilmek için doğaya birtakım müdahalelerde bulunmuştur. Bu müdahaleler, bazen doğanın işleyişiyle uyumluyken bazen de doğanın işleyişine zarar vermiştir.

İnsanlar, doğaya müdahale ederken gelecek nesillerin de ihtiyaçlarını doğadan karşılayacağı gerçeğini unutmamalıdır. Bu anlayışla hareket ederek doğayı sevmeli ve korumalıdır. Coğrafi ortamın iki öğesi olan doğa ve insan, sürekli etkileşim hâlindedir. Bazen doğa koşulları insan yaşamına yön verirken bazen de insan, ihtiyaçları doğrultusunda doğaya müdahalelerde bulunur. Bu anlamda insan; doğal ortamdan ihtiyaçlarını karşılarken bilinçli davranmalı ve davranışlarının sorumluluğunu almalı doğayı işleyiş kurallarına göre kullanmalı, doğayı kirletmeden ve ona zarar vermeden doğayla uyumlu bir şekilde yaşaması gerektiği gerçeğini asla unutmamalıdır.

SORULAR

SORU 1
İnsan etkisine bağlı olarak doğal sistemlerde meydana gelen değişimlerin hızla devam etmesi hâlinde doğal sistemlerde geri dönülmez sorunların yaşanacağı öngörülmektedir.
Öngörülen sorunlar aşağıdakilerden hangisinin devam etmesi durumunda gelecekte daha fazla ortaya çıkacaktır?
A) Atıkların geri dönüştürülerek tekrar kullanılması
B) Bilinçli tüketim yapılarak israfın önlenmesi
C) Fosil kaynakların kullanımının teşvik edilmesi
D) Enerji verimliliği yüksek teknolojiler ile enerji tasarrufunun sağlanması
E) Mevcut ormanların korunması ve ağaçlandırmanın artması
Cevap: C

SORU 2
Güneydoğu Anadolu Projesi: Fırat ve Dicle Nehirleri üzerinde yapımı öngörülen barajlar, hidroelektrik santralleri ve sulama tesislerinin yanı sıra kentsel ve kırsal altyapı, ulaştırma, sanayi, eğitim, sağlık ve diğer sektörlerin gelişmesini kapsayan geniş kapsamlı bir projedir.
Verilen bilgiler aşağıdakilerden hangisine örnek oluşturur?
A) Su kaynaklarının insanların ekonomik faaliyetlerinin gelişmesinde etkili olduğuna
B) Doğal kaynak kullanımının son dönemde artış gösterdiğine
C) İnsanların doğal çevrede büyük tahribat yaptığına
D) İnsanların barınaklar oluşturduğuna
E) Doğal çevrenin tahrip edildiğine
Cevap: A

SORU 3
Zaman içinde insanın bilgi birikiminin artması, bilim ve tekniğin ilerlemesi, teknolojik araçların hızla çoğalması; insanların ihtiyaçlarının artmasına ve çeşitlenmesine neden olmuştur. İnsanlar, çeşitlenen ve artan ihtiyaçlarını karşılayabilmek için doğaya birtakım müdahalelerde bulunmuştur. Fakat insanların faaliyetleri doğal çevrenin sunduğu imkânlar doğrultusunda olmaktadır.
Aşağıdakilerden hangisi bu duruma örnek olarak gösterilemez?
A) Karasal iklim bölgelerinde çay tarımının yapılamaması
B) Sanayi faaliyetlerinin yoğun olduğu yerlerde nüfusun fazla olması
C) Deniz kıyılarında balıkçılık faaliyetlerinin yaygın olması
D) Sert kayaçların bulunduğu yerlerde taş barınakların yaygın olması
E) Yerleşme yerlerinin su kaynaklarına yakın yerlerde kurulması
Cevap: B